

**Eesti Vabariigi osaluspoliitika
(äriühingutes osalemise poliitika)
põhimõtted**

27. veebruar 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ETTEVÕTLUSES OSALEMISE PÕHJUSED JA ULATUS.....	5
1.1. Ettevõtluskeskkonna kujundamine.....	5
1.2. Ettevõtluses osalemise põhjused.....	5
1.3. Riigi osaluse suurus	5
2. OSALUSTE VALITSEMISE STRATEEGILINE KORRALDUS.....	6
2.1. Valdkonna strateegiline arengukava.....	6
2.2. Omaniku ootused.....	6
2.2.1. Valdkondlikud eesmärgid.....	6
2.2.2. Finantseesmärgid	7
2.2.3. Muud eesmärgid	8
2.3. Strateegia, tegevusplaan ja eelarve	8
2.4. Omaniku ootuste täitmise hindamine	8
3. ROLLID JA JUHTIMISTASANDID.....	8
3.1. Vabariigi Valitsus.....	9
3.2. Osaluse valitseja.....	9
3.3. Osalusüksus.....	10
3.3.1. Osaluspoliitika	10
3.3.2. Eesmärkide saavutamise järelevalve	11
3.3.3. Finantsplaanid ja finantsaruandlus	11
3.3.4. Koondaruandlus	11
3.4. Nõukogu.....	12
3.4.1. Nimetamiskomitee roll.....	12
3.4.2. Nõukogu komplekteerimise põhimõtted	13
3.4.3. Nõukogu koosseisu suurus ja ametiaja pikkus.....	14
3.4.4. Nõukogu esimehe roll	15
3.4.5. Nõukogu liikmete tasustamine	15
3.4.6. Nõukogu komiteed.....	15
3.5. Juhatus	16
3.5.1. Juhatuses koosseis ja ametiaeg	16
3.5.2. Juhatuses liikmete tasustamine.....	16
4. ÄRIÜHINGU JÄTKUSUUTLIKKUS JA LÄBIPAISTVUS	17
4.1. Hea ühingujuhtimine	18

4.2.	Vastutustundlik ja jätkusuutlik ühingujuhtimine	18
4.3.	Turutingimustes tegutsevad äriühingud	19
4.4.	Finantsaruandluse ja muu teabe avalikustamine	19
4.5.	Sisekontrollisüsteem	20
4.5.1.	Riskijuhtimine	20
4.5.2.	Siseaudiitor	20
4.6.	Välisaudiitori valimine ja rotatsioon	21
4.7.	Teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus	21
4.8.	Sponsorlus	21

SISSEJUHATUS

Riigi osalusega äriühingutel on oluline roll eelkõige taristuvaldkonnas, sh energeetika- ja transpordisektoris, kuid avalikke teenuseid pakkudes mõjutavad nad kodanike heaolu ning majanduse konkurentsivõimet laiemalt. Seetõttu on oluline, et riik tegutseb omanikuna läbipaistvalt ja vastutustundlikult, seades selged eesmärgid, valides kogunud ja asjatundliku nõukogu, soodustades pädeva ja pühendunud juhtkonna värbamist ning tehes arvestavat koostööd kõigi oluliste huvigruppidega.

Riigi osaluse valitsejate otsuste ja äriühingute tegevuse läbipaistvus tagavad, et riigi äriühingute ressursse kasutatakse eesmärgipäraselt, tõhusalt, jätkusuutlikult ja kooskõlas osaluspoliitika põhimõtetega. Riik teadvustab oma kohati vastuolulist rolli omaniku, poliitikakujundaja ning järelevalve teostajana, mistõttu hoitakse rollikonflikte põhjustada võivad tegevused eraldatuna ning välditakse tegevuste ristsubsideerimist, turgude moonutamist ja keelatud riigiabi.

Riigi osaluspoliitika põhimõtete peamised ülesanded on:

- põhjendada, eesmärgistada ja suunata riigi osalemist äriühingutes, toetades strateegiliste ja valdkondlike eesmärkide tõhusamat seadmist ja saavutamist ning ressursside säästlikumat kasutamist;
- määratleda riigi roll äriühingute juhtimisel ning äriühingu juhtorganite rollijaotus ja kohustused riigi osaluspoliitika rakendamisel;
- tagada riigi äriühingute ühtlane valitsemine, toetades valitsust, riigi osaluse valitsejaid, riigiametnikke ning äriühingute nõukogu ja juhatuse liikmeid.

Osaluspoliitika põhimõtted kehtivad kõigile riigi otsustusõigusega äriühingutele (edaspidi: riigi äriühingutele) olenemata nende ärimahtudest, tegevuse iseloomust või geograafilisest ulatusest, kuna riigi äriühingute valitsemine peab olema ühtlane ja põhinema börsiettevõtete juhtimisloogikal. Kui äriühing ei ole riigi ainuomandis, rakendatakse osaluspoliitika põhimõtteid ulatuses, mis ei kahjusta teiste omanike huve.

Osaluspoliitika põhimõtteid kujundab Rahandusministeerium OECD soovitustest lähtudes ning neid uuendatakse vähemalt iga viie aasta möödudes, hinnates selle käigus ka osaluspoliitika senist rakendamist.

1. ETTEVÕTLUSES OSALEMISE PÕHJUSED JA ULATUS

1.1. Ettevõtluskeskkonna kujundamine

Ettevõtluskeskkonna kujundamisel on peamiseks hoovaks seadusandlus. Kui keskkond ei ole erasektorile atraktiivne või konkurents on ebapiisav, kasutab riik eesmärkide saavutamiseks erinevaid hankeformaate või loob soodustava keskkonna seadusandluse, toetuste või maksupoliitika abil. Kui need meetmed ei osutu piisavaks, võib riik sekkuda ettevõtluses osalemise kaudu.

Kui riik peab vajalikuks mõne hüve või teenuse pakkumist läbi eraõigusliku juriidilise isiku, siis eelistatakse äriühingu tegevusvormi eelkõige juhul, kui tegevus allub tavapärase majandustegevuse loogikale ning kliendid ei piirdu vaid riigi ja avaliku sektoriga. Turuloogikale mittealluva spetsiifilise eesmärgi ja püsiva dotatsioonivajaduse korral võib otstarbekamaks osutada mõni muu tegevusvorm.

1.2. Ettevõtluses osalemise põhjused

Riik osaleb ettevõtluses selgelt määratletud põhjustel ja ainult nendes äriühingutes, kus see on vajalik riiklikust strateegilisest või avalikust huvist lähtuval eesmärgil või turutõrke tõttu. Osalemise põhjused ja äriühingutele seatud eesmärgid määratletakse ja avalikustatakse omaniku ootustes ning need peavad olema selgelt seotud äriühingute põhitegevusega. Osaluste valitsejad hindavad iga äriühingu puhul riigi osaluse vajalikkust regulaarselt vähemalt kord kolme aasta jooksul.

Äriühingutes osalemisel lähtub riik kolmest peamisest põhjusest:

- riigi majanduslike ja strateegiliste eesmärkide toetamine (riiklikust strateegilisest huvist lähtuv eesmärk) ehk konkreetsete varade või tegevusalade säilitamine riigi otsese kontrolli all (nt varustuskindluse tagamiseks);
- avalike hüvede või teenuste pakkumine (avalikust huvist lähtuv eesmärk), kui riigiäriühing on tõhusam või usaldusväärsem kui valitsusasutus või halduslepingu alusel tegutsev eraettevõtja;
- loomulike monopolide toimimine (turutõrkest lähtuv eesmärk), kui turg iseseisvalt ei toimi ja turu reguleerimist peetakse võimatuks või ebatõhusaks.

Riigi äriühingute strateegilise juhtimise eesmärgiks on pikaajalise väärtuskasvu maksimeerimine, arvestades kodanike kui lõplike kasusaajate huve. Omanikutulu teenimine ei ole riigile iseseisev eesmärk vaid riigi strateegilistes või avalikes huvides tegutsemisega kaasnev lisapõhimõte, kui valitud on äriühingu tegevusvorm. Ettevõtluses osalemise eesmärkide saavutamisel või põhjuste ära langemisel määratleb osaluse valitseja äriühingust väljumise strateegia, valides riigi osaluse võõrandamise viisi ja ajastuse.

1.3. Riigi osaluse suurus

Riik teeb eesmärkide saavutamisel koostööd erasektoriga ning kaasab võimalusel erakapitali, et kasutada riigi ressursse efektiivsemalt. Iga äriühingu puhul hindab osaluse valitseja regulaarselt riigi osaluse optimaalset suurust ning kui äriühing ei pea riigi eesmärkide saavutamiseks olema riigi ainuomandis, siis riigi osalust vähendatakse.

Riigi osaluse osalisel võõrandamisel või lisakapitali kaasamisel eelistatakse üldjuhul erakapitali kaasamist avaliku kapitalituru vahendusel, suurendades äriühingute nähtavust ja läbipaistvust, pidades silmas kohaliku kapitalituru arendamise lisaeesmärki ning luues täiendavaid investeerimisvõimalusi investeerimis- ja pensionifondidele ning kohalikele jaeinvestoritele.

2. OSALUSTE VALITSEMISE KORRALDUS

2.1. Valdkonna arengukava

Valdkonna poliitikat kujundava ministeeriumi koostatud valdkonna arengukava määratleb mõõdetavad valdkondlikud eesmärgid ja nende saavutamiseks vajalikud meetmed. Ühe võimaliku meetmena eesmärkide saavutamiseks võib kaaluda osaluse omamist äriühingus, kuid sel juhul peab poliitika kujundaja veenduma, et see on alternatiivsetest meetmetest (nt regulatsioonid, toetused, hanked, maksupoliitika) tõhusam.

Valdkonna arengukavas seatud eesmärkide ja kirjeldatud tegevuste alusel määratleb osaluse valitseja igale enda valitsemisel olevale äriühingule omaniku ootused, luues võimaluse äriühingu strateegia sidumiseks valdkonna arengukavaga ja toetades riigi äriühingu mõtestatud valitsemist.

2.2. Omaniku ootused

Omaniku ootustes sisalduvad äriühingus osaluse omamise põhjused (riigivara valitsemise eesmärk) ning riigi kui omaniku valdkondlikud eesmärgid, finantseesmärgid ja muud eesmärgid. Need määratlevad soovitud lõpptulemused, seisundid või sihttasemed ning vajadusel ka tegevuste rahastamise viisi (nt omatulud, tegevustoetus, võõrkapital).

Äriühingule omaniku ootusi seades leiab osaluse valitseja tasakaalu valdkondlike ja muude eesmärkide vahel ning sõnastab eesmärgid nii, et need ei oleks üksteisega vastuolus. Majanduslikult mittetasuvad eesmärgid välistatakse või rahastatakse läbipaistvalt, kasutamaks äriühingu ressursse parimal viisil.

Selgelt sõnastatud, mõõdetavad ja ambitsioonikad (kuid siiski saavutatavad) eesmärgid on hiljem aluseks omaniku ootuste täitmise hindamisele. Omaniku ootused suunavad ka äriühingu juhtimise korraldamist, sest omaniku poolt sõnastatud eesmärgid on aluseks äriühingu nõukogus vajalike kompetentside määratlemisel ning osaluse valitsejale nõukogu koosseisu puudutavate ettepanekute tegemisel.

Riigi äriühingud keskenduvad üldjuhul omaniku ootustes määratletud valdkondadele ehk omaniku ootuste otsesele täitmisele, jättes kõrvaltegevused eraettevõtetele. Kõrvaltegevustega (nt kinnisvaraarendus, välisturgudele minek) tegeletakse vaid nõukogu mandaadi alusel, kui need toetavad põhivaldkonda ja sisalduvad äriühingu strateegias. Kui kõrvaltegevused saavutavad olulise mahu, teeb äriühingu nõukogu osaluse valitsejale ettepaneku omaniku ootuste täiendamiseks.

Omaniku ootused avalikustatakse ja neid uuendatakse regulaarselt vähemalt kord kolme aasta jooksul, et eesmärgid ajakohastada ja nende jätkuvat adekvaatsust hinnata. Asjaolude järsul muutumisel peab omaniku ootuste muutmine olema aga operatiivne.

2.2.1. Valdkondlikud eesmärgid

Osaluse valitseja sõnastab igale äriühingule valdkondlikud eesmärgid, mis tulenevad seadustest või valdkonna arengukavadest ning võivad olla seatud riikliku strateegilise või avaliku huviga. Valdkondlike eesmärkide seadmisel arvestatakse ka äriühingu muid eesmärgid ning omaniku ootustes kajastatakse nende kogumõju, hinnates ühtlasi äriühingu tulevikuperspektiive, konkurentsiolukorda ja tundlikkust ärikeskkonna muutumisele.

Osaluse valitseja ei koorma äriühinguid valdkondlike eesmärkidega, mis ei ole seatud nende äriühingute tegevusaladega ja osaluse omamise põhjustega. Kui äriühingule seatakse avalikust huvist lähtuvad eesmärgid, sealhulgas avaliku teenindamise kohustus, peab teenuste osutamine olema tõhus, läbipaistev ja jätkusuutlik ning tagama ressursside parima kasutuse.

Kui äriühing täidab valdkondlikke eesmärke ning need ei ole isetasuvad, siis selgitab riik välja nende eesmärkide saavutamise seotud finantseerimisvajaku (netokulud ja mõistlik kasum) ning võimalusel hüvitab selle. Valdkondlike eesmärkide saavutamise maksumuse teadvustamine on vajalik informeeritud juhtimisotsuste langetamiseks nii riigi kui äriühingu tasandil ning äriühingu jätkusuutlikkuse tagamiseks läbi põhjendamatult kõrgete riskide võtmise vältimise muudes valdkondades.

Äriühingu tegevuse läbipaistvuse tagamiseks ning finantseerimisvajaku õiglaseks määratlemiseks eristatakse äriühingu raamatupidamises valdkondlike eesmärkide täitmisega seotud kulud ja tulud muudest kuludest ja tuludest. Eriti oluline on see juhul, kui riigi äriühing tegutseb samaaegselt nii konkurentsikeskkonnas kui valdkondlike eesmärkidega.

Oluline on vältida ristsubsideerimist mõlemas suunas:

- Hüvitis ei tohi olla liiga suur, sest ülekompanseerimine võib kaasa tuua efektiivsuse languse, riigiabi reeglite rikkumise ja konkurentsiolekorda kahjustava käitumise toimivatel turgudel;
- Hüvitis ei tohi olla liiga väike, sest alakompenseerimine võib kahjustada äriühingu tegevuse jätkusuutlikkust, suunates äriühingut finantseerimisvajakut katta üritades liigseid riske võtma. Samuti võib see muuta turutõrke kestvaks, takistades konkurentsipõhise turu kujunemist.

2.2.2. Finantseesmärgid

Finantseesmäärke kehtestades lähtub osaluse valitseja Rahandusministeeriumi poolt osaluste valitsemise koondaruandega antavast sisendist, äriühingu valdkondlikest eesmärkidest ning vajadusest tagada äriühingu kulutõhusus ja pikaajaline jätkusuutlikkus. Peamisteks finantseesmärkideks on:

- Omakapitali hinnast lähtuv omakapitali tootluse eesmärk;
- Mõistlikust riskitasemest lähtuv kapitalistruktuuri eesmärk;
- Arengufaasi ja finantsseisundiga arvestav dividenditootluse eesmärk.

2.2.2.1. Omakapitali tootluse eesmärk

Riik ootab igalt äriühingult teiste samal või sarnasel tegevusalal tegutsevate äriühingutega võrreldavat omakapitali tootlust, mida väljendab CAPM (*capital assets pricing model*) mudelit ning rahvusvahelist võrdlusbaasi kasutades igale äriühingule arvutatav omakapitali hind, mis arvestab ka äriühingu riskiprofiili.

Omakapitali tegelik tootlus peab olema pikas perspektiivis omakapitali hinnaga võrdne või seda ületama, sest vaid siis käitub riik sarnaselt mõistliku erainvestoriga. Omakapitali tootluse eesmärk puudutab vaid äriühingu majandustegevust ning valdkondlike eesmärkide (sh avaliku teenindamise kohustuse) täitmisel ootab riik vaid vähimat mõistlikku kasumit, kui see on kooskõlas riigiabi reeglitega.

2.2.2.2. Kapitalistruktuuri eesmärk

Omakapitali efektiivseks kasutamiseks ehk kapitali hinna minimeerimiseks läbi võõrkapitali kaasamise ehk finantsvõimenduse kasutamise seab osaluse valitseja igale äriühingule kapitalistruktuuri eesmärgi, mis ei ohusta äriühingu jätkusuutlikkust.

Võõrkapitali kaasamisel (nt taristuprojektide teostamiseks) kaalub riik ka avaliku kapitalituru poolt pakutavate võimaluste kasutamist, nt äriühingute võlakirjade emiteerimist, toetades sellega kohaliku kapitalituru arendamise sekundaarset eesmärki.

2.2.2.3. Dividenditootluse eesmärk

Dividenditootluse eesmärk on oluline eelkõige riigieelarve seisukohalt, kuid lisaks kinnitab see riigi käitumist sarnaselt mõistliku erainvestoriga. Eesmärgi seadmisel arvestab osaluse valitseja muuhulgas äriühingu tegevuse iseloomu, kasumlikkuse, rahavoogude, investeeringute ja kapitalivajadusega, tagades äriühingu jätkusuutlikkuse. Dividendipoliitika on ka kapitalistruktuuri kujundamise tööriist.

2.2.3. Muud eesmärgid

Osaluse valitseja võib äriühingutele seada ka muid eesmärke, mis ei ole kajastatud valdkondlike eesmärkidenä (nt üldised tegevuspõhimõtted riigi äriühingutele, kõrvaltegevuste, jätkusuutlikkuse ja riskijuhtimisega seotud eesmärgid jt). Riik ei piirdu vaid põhieesmärkide määramisega, vaid võib omaniku ootustena väljendada prioriteete ja anda juhiseid ka eesmärkide täitmisel tekkida võivate konfliktide lahendamiseks, näiteks olukorras, kus tuleb leida kompromiss investeerimisvõimekuse, pikaajalise väärtuskasvu, valdkondlike eesmärkide, jätkusuutlikkuse jt eesmärkide vahel.

2.3. Strateegia, tegevusplaan ja eelarve

Omaniku ootustes sisalduvatest eesmärkidest lähtudes ning äririskide ja -võimalustega arvestades kinnitab nõukogu äriühingu pikaajalise strateegia. Strateegia alusel kehtestab nõukogu äriühingu juhatusele pika- ja lühiajalised tegevuseesmärgid, millest juhatus oma tegevuse planeerimisel lähtub.

Strateegia ja tegevuseesmärkide alusel töötab juhatus välja tegevusplaani ja eelarve, mis katab äriühingu kõik tulud, kulud ja investeeringud. Tavapärase planeerimistsükli kohaselt kinnitab nõukogu juhatuse koostatud järgmise majandusaasta tegevusplaani ja eelarve enne jooksva majandusaasta lõppu. Eelarve täitmisest annab juhatus nõukogule regulaarseid ülevaateid vähemalt kord kvartalis.

Riigi ressursside optimaalseks kasutamiseks esitavad riigi äriühingud kord aastas osalust valitseva ministeeriumi vahendusel Rahandusministeeriumile nõukogu poolt kinnitatud finantsplaani jooksva ja nelja järgmise majandusaasta kohta. Finantsplaanid on sisendiks riigi eelarvestrateegia protsessis ning võimaldavad viia äriühingute strateegiad ja eelarved kooskõlla riigi võimaluste ja prioriteetidega.

2.4. Omaniku ootuste täitmise hindamine

Riigi äriühingud annavad majandusaasta aruandes ülevaate omaniku ootuste täitmisest ning avalikustavad eesmärkidega seotud tulemusnäitajad. Enne majandusaasta aruande kinnitamist hindab ka osaluse valitseja äriühingu majandustegevust ning omaniku ootuste täitmist lõppenud aastal. Ühtlasi veendub osaluse valitseja vajadusel nõukogu kaasates, et:

- Äriühingu omaniku ootused on ajakohased;
- Äriühing avalikustab seadustega nõutud teavet tähtaegselt ja nõutavas mahus;
- Olemas on vajalikud sisekorrad, sisekontroll toimib ja äriühingu tegevus vastab seadustele;
- Äriühingu andmed ja dokumendid Äriregistris on ajakohased ning vastavad seadustele.

Hinnangud äriühingu majandustegevusele ja omaniku ootuste täitmisele avaldatakse osaluse valitseja veebilehel ning Rahandusministeerium kasutab neid sisendina riigi osaluste valitsemise koondaruande koostamisel.

3. ROLLID JA JUHTIMISTASANDID

Riik tegutseb äriühingute vastutustundliku ja aktiivse omanikuna, tagades läbipaistva, professionaalse ja tulemusliku juhtimise kõigil tasanditel. Riigi äriühingute juhtimisel lähtutakse äriseadustikust, riigivaraseadusest ja teistest kehtivatest õigusaktidest ning riigi äriühingud ei erine oma juriidiliselt vormilt ega neile antud õigustelt erasektori äriühingutest.

Riigi osalemisel äriühingutes eristatakse omaniku tasandil kolme erinevat rolli – Vabariigi Valitsus, osalust valitsev ministeerium ja osalusüksus – ning äriühingus kolme juhtimistasandit – üldkoosolek (riigi äriühingu puhul osaluse valitsejat esindav minister), nõukogu ja juhatus.

3.1. Vabariigi Valitsus

Vabariigi Valitsuse peamine roll riigi osaluste valitsemisel on seotud osaluste kui riigivara omandamise ja võõrandamise otsustamisega ning riigi osaluse valitseja määramisega igas äriühingus. Vabariigi Valitsus määrab igale riigi äriühingule osaluse valitseja, arvestades ministeeriumi valdkondlikku pädevust ja eesmärki vältida huvide konflikti riigi erinevate ülesannete vahel.

Osaluse valitseja võib olla samaaegselt ka valdkondliku poliitika kujundaja või järelevalve teostaja, kuna sellega kaasneb pädevus valdkondlike eesmärgede seada ja nende saavutamist hinnata. Sel juhul tuleb huvide konflikti vältimiseks ministeeriumisiseses funktsionaalse tööjaotusega eraldada üksteisest riigi omanikufunktsioonide ja riigi teiste ülesannete täitmine, mis võivad riigi äriühingule mõju avaldada, eelkõige tururegulaatori roll. See on vajalik võrdsete tingimuste loomiseks riigi ja erasektori äriühingute vahel. Samuti eraldatakse valdkonnapoliitika kujundamine ja omanikurolli täitmine eesmärgiga vältida huvide konfliktide teket. Äriühingu omanikufunktsioonide täitmisel välditakse sisuliste ja näilike huvide konfliktide ärahoidmiseks ka olukordi, kus omaniku rolli täidab asutus, kes on äriühingu peamiseks kliendiks või tarnijaks. Rollide selgepiiriline eraldamine aitab kaasa rollide selgusele, soodustab keskendumist põhifunktsioonile ning suurendab riigi tegevuse (sh eesmärkide seadmise ja tulemuste hindamise) läbipaistvust.

Osaluse valitsejal on teatud oluliste otsuste tegemiseks vaja Vabariigi Valitsuse eelnevat volitust, et tagada erinevate valdkondade prioriteete ning fiskaalmõjusid arvestavate läbipaistvate ja kaalutletud otsuste tegemine. Sellisteks otsusteks on äriühingute asutamine ja lõpetamine, ühinemine, jagunemine ja ümberkujundamine, vahetusõlakirjade emiteerimine, aktsia- või osakapitali suurendamine ja vähendamine, mitterahaliste sissemaksete tegemine, omanike vahelise lepingu sõlmimine ja dividendi maksmine. Need otsused peavad olema kooskõlas nii üldise osaluspoliitikaga kui valdkondlike eesmärkidega ning need eelnõud tuleb kooskõlastada Rahandusministeeriumiga.

Äriühingu aktsia- või osakapitali suurendamine ja vähendamine peavad olema põhjendatud ning otsustamisel võetakse arvesse äriühingu valdkondlike eesmärgede, kapitali hinda ja kapitalivajadust, sh hinnatakse kapitalistruktuuri, kavandatavaid rahavoogusid ning praegust ja oodatavat kasumlikkust. Enne omakapitali suurendamist kaalutakse alternatiivseid võimalusi, nt võõrkapitali kaasamist, eriti juhul, kui omakapitali tegelik osakaal ületab optimaalset osakaalu. Kapitali suurendamisel käitub riik sarnaselt erainvestoriga ning arvestab riigiabi reeglitega, kajastades muudatused läbipaistvalt äriühingu finantsaruandluses ja avalikus kommunikatsioonis.

Majandusaasta puhaskasumi jaotamine ja dividendi maksmine otsustatakse äriühingu korralisel üldkoosolekul koos majandusaasta aruande kinnitamisega, kuid otsustamisel lähtub osaluse valitseja Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud dividendisummast. Dividendisummade kinnitamise ettepaneku teeb Vabariigi Valitsusele rahandusminister osaluse valitseja poolt antud sisendist lähtudes, võttes arvesse äriühingu lõppenud majandusaasta tegelikke tulemusi, omaniku ootustes sätestatud ning muid asjaolusid, mis on selgunud pärast osaluse valitseja ettepaneku tegemist.

3.2. Osaluse valitseja

Osaluse valitseja peamine roll osaluste valitsemisel on seotud aktsionäri või osaniku rolli täitmisega ning omaniku ootuste kehtestamisega igale valitsetavale äriühingule. Osaluse valitseja kehtestab igale äriühingule selged omaniku ootused, võimaldab nõukogule ja juhatusel eesmärkide täitmiseks täielikku tegevusautonoomiat ja hoidub sekkumisest äriühingu igapäevajuhtimisse. Osaluse valitseja

esindab äriühingus riiki kui omanikku ehk osaleb aktiivselt aktsionäride või osanike koosolekul ning võtab riigi ainuomandis oleva äriühingu puhul vastu ainuaktsionäri või ainuosaniku otsuseid. Kui riigi äriühingul on mitu omanikku, tagab osaluse valitseja kõigi omanike võrdse kohtlemise ja teabevahetuse ning hoidub teiste omanike huvide kahjustamisest.

Riigi osaluse valitseja tegutseb avalikes huvides ning kodanikele kui riigi äriühingute lõplikele kasusaajatele loodavat väärtust silmas pidades. Osaluse valitseja otsuste ning riigi äriühingu tegevuse läbipaistvus aitavad tagada, et avalikke ressursse kasutatakse tõhusalt, eesmärgipäraselt ja jätkusuutlikult.

Osaluse valitseja eesmärk on korraldada riigi äriühingu professionaalset juhtimist viisil, mis tagab äriühingule seatud (sh avalikest huvidest lähtuvate) eesmärkide täitmise, tegevuse jätkusuutlikkuse ja väärtuse pikaajalise kasvu. See hõlmab muuhulgas head ühingujuhtimist, efektiivsust, kasumlikkust ja arengu rahastamist. Sel juhul panustab äriühing maksimaalselt avalike eesmärkide saavutamisse, riigi majanduskasvu ja konkurentsivõimesse.

Aktiivse ja professionaalse omaniku rolli juurde kuulub riigi osaluse jätkuva omamise vajalikkuse ning omaniku ootuste ja eesmärkide ajakohasuse perioodiline hindamine. Osaluse valitseja tagab äriühingus osalemisel äriseadustiku, riigivaraseaduse ja muude õigusaktidega äriühingu omanikule pandud õiguste ja kohustuste täitmise, määratleb valdkonna arengukavadest ja muudest dokumentidest tulenevalt äriühingule omaniku ootused ning kontrollib ja hindab nende saavutamist.

3.3. Osalusüksus

Riigil on palju erinevaid funktsioone ja eesmarke, mis võivad kohati olla omavahel vastuolus. Selleks, et tagada nende funktsioonide täitmine ja eesmärkide saavutamine parimal võimalikul moel, kasutab riik osaluspoliitika rakendamisel osaluste valitsemise hübriidmudelit, mis tähendab kombinatsiooni osaluste detsentraliseeritud valitsemisest ja koordineeriva funktsiooniga osalusüksusest. See võimaldab tõhusamalt osalusi valitseda ning vähendada osaluse valitseja rollikonflikte riigi osaluspoliitika, valdkonnapoliitika ja regulatiivsete funktsioonide teostamisel. Osalusüksuse rolli täidab Rahandusministeerium, tagades nii finants-, järelevalve-, äriõigus- kui juhtimisalase kompetentsi olemasolu.

Osalusüksuse peamine roll on koordineerida osaluspoliitika põhimõtete rakendamist ning aidata kaasa riigi äriühingute professionaalsele juhtimiskorraldusele. Muuhulgas tähendab see läbipaistvate protsesside kujundamist nõukogu liikmete tasakaalustatud värbamiseks kogemuste ja kompetentside alusel. Osalusüksus toetab nõukogu liikmekandidaatide otsimist ning nõukogu liikmete enesehindamise läbiviimist, tulemuste analüüsimist ja järelduste tegemist.

Osalusüksus teeb koostööd riigi äriühinguid puudutavaid kontrollitoiminguid teostavate asutustega, sh Riigikontrolli ning välis- ja siseaudiitoritega, toetades nende tööd ja rakendades toimingute käigus tehtud leidudele vastavaid meetmeid.

3.3.1. Osaluspoliitika

Osalusüksuse rolliks on eelkõige riigi osaluspoliitika väljatöötamine ning selle rakendamise ühtlustamine ja koordineerimine, samuti osaluste valitsemise ning äriühingute juhtimis- ja aruandlus kvaliteedi tõstmine, osaluse valitsejate ja Vabariigi Valitsuse nõustamine osaluspoliitika rakendamise teemal ning nimetamiskomitee toetamine nõukogu liikmete valikuprotsessis. Lisaks esindab osalusüksus riigi äriühingutes finantsinvestori vaadet ja aitab kehtestada finantseesmarke.

3.3.2. Eesmärkide saavutamise järelevalve

Osalusüksus aitab tõhustada finantseesmärkide saavutamise ja finantstulemuste järelevalvet ning selle üheks tulemuseks on tasakaalustatud ja ennustatav dividendipoliitika. Valdkondlike eesmärkide saavutamise järelevalve pädevus on eelkõige osalust valitseval ministeeriumil. Osalusüksusega kooskõlastatakse eelnevalt kõik riigi äriühinguid puudutavad Vabariigi Valitsuse otsuste eelnõud.

Vältides põhjendamatut sekkumist riigi äriühingute igapäevatoösse, on osalusüksuse eesmärgiks tagada aktiivse omaniku rolliga kaasas käiv piisav eesmärkide seadmine, järelevalve ja omaniku põhiõiguste teostamine. Osalusüksuse poolt teostatav järelevalve tugineb eelkõige avalikule kvartaliaruandlusele, kuid vajadusel peab riik omama ka detailsemat informatsiooni, nt läbi ligipääsu riigi ainuomandis olevate äriühingute nõukogu materjalidele, kahjustamata samas nõukogu tegevuse sõltumatust.

Osalusüksus aitab riigi äriühingute tulemuslikkust sarnaste era- või avaliku sektori üksustega võrrelda, hinnates eelkõige tootlikkust ning tööjõu, varade ja kapitali tõhusat kasutamist. Selline võrdlus on eriti oluline äriühingute jaoks, mis tegutsevad konkurentsivabades sektorites.

3.3.3. Finantsplaanid ja finantsaruandlus

Riigi äriühingute finantsplaanide ja kvartaalse finantsaruandlusega tutvumiseks kasutab osalusüksus vastavalt Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt hallatavat Saldoandmike Infosüsteemi ja äriühingute veebilehti.

Finantsplaanid annavad osalusüksusele ülevaate äriühingute poolt kavandatavatest investeeringutest ja jaotatavatest dividendidest ning annavad sisendi ka riigi eelarvestrateegiasse. Kvartaalne finantsaruandlus võimaldab osalusüksusel jälgida regulaarselt äriühingutele seatud finantseesmärkide täitmist, andes tõese pildi äriühingu finantstulemustest ja -olukorrast ning võimaldades vajaduspõhist sekkumist.

3.3.4. Koondaruandlus

Osaluspoliitika rakendamise tulemusi ning riigi eesmärkide saavutamist kirjeldab osalusüksus kord aastas osaluste valitsemise koondaruandes. Koondaruanne sisaldab ülevaadet riigi äriühingute portfelist ja riigi osaluse valitsejate tegevusest riigi osaluste valitsemisel ning kvantitatiivset ja usaldusväärset teavet äriühingute jätkusuutlikkuse, valitsemise ja riigi eesmärkide saavutamise kohta.

Äriühingute tegevuse tulemuslikkuse hindamiseks võrreldakse riigi äriühingute tegevusnäitajaid erasektori sama valdkonna äriühingutega – eelkõige tootlikkuse ja ressursikasutuse efektiivsuse osas – ning määratletakse igale äriühingule omakapitali hind ja optimaalne kapitalistruktuur, mida äriühingud peavad järgima finantsplaanide ja eelarvete koostamisel. Finantsalase teabe kõrval sisaldub koondaruandes ka ülevaade äriühingute nõukogude koosseisust (sh soolisest tasakaalust) ja tasudest ning nendes tehtud muudatustest.

Osalusüksus jälgib ja hindab omaniku ootustega määratletud eesmärkide täitmist äriühingute poolt ning kui riigi äriühing ei suuda omaniku poolt kehtestatud ootusi järjepidevalt täita, võib osalusüksus teha ühingute paremaks juhtimiseks omapoolseid ettepanekuid muuhulgas osaluse valitsejatele ja Vabariigi Valitsusele. Ühtlasi teeb osalusüksus vajadusel ettepanekuid riigi huvide paremaks järgimiseks äriühingutes ning hindab osaluste jätkuva omamise või võõrandamise otstarbekust lähtuvalt riigi eesmärkidest.

Osaluste valitsemise koondaruanne esitatakse pärast Vabariigi Valitsusele tutvustamist Riigikogule ja Riigikontrollile ning avalikustatakse Rahandusministeeriumi veebilehel.

3.4. Nõukogu

Riigi äriühingu nõukogu liikmed peavad omama piisavaid volitusi, pädevust ja objektiivsust äriühingu strateegiliseks suunamiseks, riskijuhtimise seireks ning juhatuse tegevuse järelevalveks, käituma eetilisel ja vastutama oma otsuste eest. Nõukogu objektiivsuse suurendamiseks peaksid vähemalt pooled nõukogu liikmed olema riigist kui omanikust sõltumatud ning omama tugevat erasektori ettevõtluskogemust. Nõukogu koosseis, sealhulgas sooline tasakaal, nõukogu liikmete kvalifikatsioon, kompetents ja rollid teistes äriühingute nõukogudes või riigis avalikustatakse äriühingu veebilehel.

Nõukogu kõige olulisem ülesanne on äriühingule kompetentsidelt ja isikuomadustelt sobiva juhatuse komplekteerimine, juhatuse tegevuse strateegiline eesmärgistamine ning järelevalve. Nõukogu vastutab selle eest, et riigi äriühingut juhitakse eeskujulikult kooskõlas põhikirja, omaniku ootuste ja riigi osaluspoliitika põhimõtetega ning äriseadustiku, riigivaraseaduse ja teiste kohalduvate õigusaktide nõuetega. Nõukogu kinnitab omaniku ootustest lähtudes äriühingu strateegia ja tulemuseesmärgid ning hindab regulaarselt juhatuse tegevust strateegia elluviimisel. Lisaks jälgib nõukogu ka strateegia ajakohasust ning teeb vajadusel selles muudatusi. Samuti hindab nõukogu äriühingu finantsseisundit, riskijuhtimise ja sisekontrollisüsteemi, tegevuse õiguspärasust ning ka seda, kas ühingut puudutav oluline teave on nõukogule ja vajadusel avalikkusele nõuetekohaselt teatavaks tehtud.

Nõukogu liikmed tegutsevad professionaalselt, informeeritult ja nõuetekohase hoolsusega ning seisavad äriühingu huvide eest, olenemata sellest, kas äriühingul on üks või mitu omanikku või millise omaniku ettepanekul on nõukogu liige valitud. Nõukogu liikmed ei sekku äriühingu igapäevategevusse ja on äriühingu juhatusest sõltumatud, nad ei saa äriühingult muid tasusid peale nõukogu ja nõukogu komitee liikme tasu ega täida äriühingus muid rolle peale nõukogu liikme ja nõukogu komitee liikme rolli.

Vastutus organisatsiooni juhtimise eest hõlmab muuhulgas strateegia kujundamist ning sisekontrolli, riskijuhtimise ja vastavuskontrollide toimimise tagamist. Selleks on vajalik sisekordade kehtestamine ning järelevalve- ja vastavusprotsesside kaardistamine. Suuremates ja keerukamates äriühingutes on nõutav siseaudiitori ametikoha moodustamine või vastava teenuse sisse ostmine ning auditikomitee moodustamine.

Osaluse valitsejal on õigus tutvuda nõukogu koosolekute protokollide ja kõigi materjalidega, sh siseauditite tulemustega. Nõukogu liikmete vastutuskindlustuse olemasolu vajalikkust hindab riigi osaluse valitseja.

3.4.1. Nimetamiskomitee roll

Äriühingute professionaalse juhtimise eelduseks on pädev ja mitmekesiste kompetentsidega nõukogu, kus on esindatud nii avaliku kui erasektori kogemus. Nõukogu liikmekandidaatide sobivust hindab avaliku ja erasektori tippjuhtidest koosnev ekspertgrupp ehk nimetamiskomitee, mille liikmed on laitmatu mainega ega oma huvide konflikte riigi äriühingutega.

Lisaks erasektori tippjuhtidele kuuluvad nimetamiskomiteesse ametikohajärgsete liikmetena ka Rahandusministeeriumi kui riigivara valitsemise valdkonna eest vastutava ministeeriumi kantsler ning parasjagu käsitletavas äriühingus riigi osalust valitseva ministeeriumi kantsler (roteeruva liikmena) või töökorralduslike teemade aruteludel suurimat arvu riigi osalusi valitseva ministeeriumi kantsler. Nimetamiskomitee liikmete volituste pikkus on kolm aastat ning komitee esimees valitakse erasektori esindajate hulgast.

Nimetamiskomitee peamiseks ülesandeks on riigi osaluse valitsejale ettepanekute tegemine nõukogu liikmete valimiseks ja tagasikutsumiseks ning nõukogu koosseisu suuruse ja nõukogu liikmetele

makstava tasu suuruse määramiseks. Äriühingute nõukogu liikmekandidaatide valiku laiendamiseks võib nimetamiskomitee kaasata personaliotsingu teenuse pakkuja.

3.4.2. Nõukogu komplekteerimise põhimõtted

Nõukogu komplekteerimisel on nimetamiskomitee peamiseks eesmärgiks äriühingu omaniku ootuste täitmiseks vajalike kompetentside olemasolu kindlustamine ning meeskonna koostöövõime tagamine. Nõukogu liikmekandidaate otsides keskendub nimetamiskomitee sellele, et äriühingute nõukogud täidaksid oma kohustusi professionaalselt, sõltumatult ja objektiivselt, ega tegutseks oma ülesannete täitmisel erinevate huvigruppide esindajatena.

3.4.2.1. Kompetentsid

Iga äriühingu puhul kaardistatakse äriühingu omaniku ootustest, tegevusvaldkonnast, strateegiast, arengufaasist, hetkeolukorrast ja tulevikuplaanidest tulenevalt nõukogus vajalikud kompetentsid, milleks on näiteks rahvusvahelise üldjuhtimise, strateegilise planeerimise, äriarenduse, rahanduse ja finantsjuhtimise, õiguse, digitaliseerimise, jätkusuutlikkuse, riskijuhtimise ja valdkonnakompetents. Valdkonnakompetentsi, ärilise mõtlemise ja finantskirjaoskuse tagamine on eriti oluline kiires arengufaasis olevate ja muutuvus ärikeskkonnas tegutsevate äriühingute nõukogudes. Nõukogus vajalike kompetentside määratlemisel kaasatakse võimalusel ka nõukogu esimehe sisendit.

3.4.2.2. Toimimine meeskonnana

Nimetamiskomitee eesmärgiks on tagada nõukogu toimimine ühtse meeskonnana. Olulised on soov pühenduda, ajalise ressursi olemasolu, laitmatu maine, kõrged eetilised väärtushinnangud ja võime seista äriühingu strateegiliste huvide eest. Nõukogu peab korraldama äriühingu juhtimist vastavalt osaluse valitseja poolt määratletud omaniku ootustele ning olema võrdväärseks partneriks juhatustele, seetõttu on oluline kaasata nõukogudesse kogenud ja tunnustatud juhte ning praktikuid ja eksperte ettevõtlussektorist.

3.4.2.3. Mitmekesisus ja sooline tasakaal

Nimetamiskomitee lähtub oma töös mitmekesisuse, diskrimineerimise vältimise ja võrdsete võimaluste edendamise põhimõtetest ning eesmärgist tagada nõukogu sooline, ealine ja kogemuslik mitmekesisus. See aitab laiendada sama põhimõtet ka äriühingute juhatuse ja tegevjuhtkonna värbamisele ning siduda mitmekesisuse ja diskrimineerimise vältimise ettevõtte väärtustega.

Riigi äriühingute nõukogu liikmete valimise ettepanekute tegemisel arvestab nimetamiskomitee soolise tasakaalu eesmärki, mille kohaselt peavad kolme liikmega nõukogudes olema esindatud mõlemast soost liikmed ning nelja ja enama liikmega nõukogudes peab kummastki soost liikmeid olema vähemalt kaks viiendikku.

Osaluste valitsemise koondaruandes annab osalusüksus igal aastal ülevaate soolisest tasakaalust ja nimetamiskomitee tegevusest soolise tasakaalu saavutamisel. Riigi äriühingute nõukogude koosseisu ja soolise tasakaalu andmed avaldab Rahandusministeerium ka oma veebilehel. Need andmed sisaldavad soolise tasakaalu andmed nii igas nõukogus eraldi kui kõigis kokku. Soolise tasakaalu andmeid uuendatakse vähemalt üks kord aastas.

3.4.2.4. Huvide konfliktide vältimine

Tunnustatud juhtide, praktikute ja ekspertide kaasamine riigi äriühingute nõukogudesse tihendab avaliku ja erasektori koostööd riigi majanduse arendamisel, kuid samas tuleb jälgida, et nõukogu liikmete hulka ei valita konkurendi ega peamise kliendi või tarnija esindajat ning välditakse nii sisulisi kui ka näilisi huvide konflikte ja korrupsiooniohtu. Valdkonnakompetentsi kaasamisel jälgitakse

huvide konfliktide tekkimise ohtu eriti hoolikalt ja tehakse vajadusel kandidaadile põhjalikum taustauuring.

Osaluse valitseja võib nõukogu liikmetele kehtestada majanduslike huvide deklaratsiooni esitamise ja regulaarse uuendamise kohustuse. Lisaks on kõigi äriühingute nõukogu liikmetel on oma ametiaja jooksul kohustus nõukogu liikmeks valimise eel esitatud andmevorme ajakohastada ning teavitada nõukogu ja osaluse valitsejat viivitamatult igast sisulise või näilise huvide konflikti ohust.

3.4.2.5. Ametnike kaasamine

Eesmärgiga tagada nii erasektori kui avaliku sektori kogemuse tasakaalustatus, kaasatakse nõukogudesse ka ametnikke, kuid üldjuhul ei ületa ametnike osakaal nõukogu liikmete hulgas 50% ning neid ei valita nõukogu esimeheks. Ka ametnike puhul toimub valik lähtuvalt vajalike kompetentside olemasolust ja huvide konfliktide puudumisest ning ametnike roll ega vastutus äriühingu nõukogu liikmena ei erine nõukogu teiste liikmete omast. Nõukogudesse ei valita ametnikke, kes vahetult osalevad konkreetset äriühingut puudutavate järelevalveliste otsuste tegemises.

Ametnike kaasamisel on riigi osaluse valitsejal õigus valida üks osalust valitseva ministeeriumi ametnik äriühingu nõukogu liikmeks oma äranägemisel ehk ilma nimetamiskomitee vastavasisulise ettepanekuta. Võimaldamaks nimetamiskomiteel nõukogus esindatud kompetentse järgnevate ettepanekute raames tasakaalustada, kirjeldab osaluse valitseja nimetamiskomiteele selle nõukogu liikme kompetentse.

3.4.2.6. Rollikonfliktide vältimine

Oma põhitegevusest tulenevate rollikonfliktide vältimiseks ei valita nõukogu liikmeteks ministreid, Riigikogu liikmeid ega erakondade juhtorganite liikmeid, põhiseaduslike institutsioonide tippjuhte ega Vabariigi Valitsuse poolt määratud nimetamiskomitee liikmeid.

3.4.2.7. Nõukogu enesehindamine

Eesmärgiga selgitada välja nõukogu liikmete hinnang äriühingu tegevuse eesmärgistatusele, nõukogu koostöövõimele ja nõukogu koosseisus muudatuste tegemise vajalikkusele, viib iga äriühingu nõukogu regulaarselt läbi enesehindamise. Enesehindamise käigus hindavad nõukogu liikmed omaniku ootuste ja äriühingu strateegia selgust, nõukogu koosseisu ja töövõimet, kompetentside piisavust, nõukogu koostööd juhatusega ning nõukogu esimehe panust.

3.4.3. Nõukogu koosseisu suurus ja ametiaja pikkus

Nõukogu liikmete arv peab olema piisavalt suur, et tagada meeskonna töövõime ja mitmekesisus, kuid samas piisavalt väike, et tagada efektiivne töökorraldus ning sisulised strateegilised arutelud. Üldjuhul kuulub nõukogusse 4-6 liiget, kuid lähtudes äriühingu arengufaasist ja tegevusulatuses võib nõukogu koosneda ka kolmest või seitsmest ja enamast liikmest.

Nõukogu liikmete volituste pikkus on üldjuhul kolm aastat, mis tekitab vajaduse liikmete panuse sagedasemaks hindamiseks ning loob võimaluse suuremaks paindlikkuseks muudatuste tegemisel. Mõjuva põhjuse (nt omaniku ootuste olulise muutuse) puudumisel hoidutakse nõukogu liikmete ennetähtaegselt tagasikutsumisest. Üldjuhul ei valita nõukogu liikmeid ametisse rohkem kui kaheks järjestikuseks ametiajaks.

Muudatuste tegemisel nõukogu koosseisus tagatakse järjepidevuse säilimine igas nõukogus ning nõukogu esimeest teavitatakse kavandatavatest muudatustest nõukogu koosseisus eelnevalt.

Reeglina ei tee nimetamiskomitee ettepanekut ühe isiku valimiseks enama kui kahe äriühingu nõukogusse, kuid juhtimispraktikate täiustamiseks rakendatakse võimalusel rotatsiooni põhimõtet. Kui nõukogu liige on (nt pärast kahe ametiaja möödumist) jätkuvalt sobiv ja valmis panustama nõukogu liikmena, võib teha osaluse valitsejale ettepaneku tema valimiseks mõne teise äriühingu nõukogusse.

3.4.4. Nõukogu esimehe roll

Riigi äriühingutes on nõukogu esimehel oluline koordineeriv roll, mis tähendab regulaarset suhtlust omaniku esindajaga ning vajadusel nõukogu oluliste otsuste ja omaniku ootuste omavahelise kooskõla valideerimist. Nõukogu esimehe ja omaniku esindaja regulaarsetel kohtumisel jälgitakse omaniku ootuste täitmist – seatud eesmärgid, rakendatud meetmeid, saavutatud tulemusi ja ilmnenuid probleeme. Korralisel üldkoosolekul annab nõukogu esimees ülevaate üldkoosoleku varasemate otsuste täitmisest, sh omaniku ootustega määratletud tegevus- ja finantseesmärkide täitmisest.

Nõukogu esimehe valimisel lähtub riigi osaluse valitseja nimetamiskomitee ettepanekust ning üldjuhul omab nõukogu esimees erasektori äriühingu pikaajalist juhtimiskogemust. Nõukogu esimees vastutab nõukogu kui meeskonna tõhususe eest ning see nõuab lisaks isiklikule tõhususele juhtimisoskusi, meeskondade motiveerimise võimet, erinevate vaatenurkade ja lähenemisviiside mõistmist, konfliktide ennetamise ja lahendamise oskust jpm.

3.4.5. Nõukogu liikmete tasustamine

Nõukogu liikmetele makstava tasu suuruse määramisel lähtub riigi osaluse valitseja nimetamiskomitee ettepanekust. Tasu peab olema erinevate valdkondade pädevate ekspertide sisuliseks kaasamiseks motiveeriv ja konkurentsivõimeline, kuid ei peaks ületama turutingimusi. Üldjuhul on nõukogu esimehele makstava tasu suuruse orientiiriks viiendik ja nõukogu liikmele makstava tasu suuruse orientiiriks kümnendik juhatuse esimehe ametipalgast, kuid vältida tuleb tasude omavahelisest seosest tulenevat ootust tasude automaatseks muutuseks. Tasustamisel arvestatakse ka äriühingu ärimahtudega ja tegevuskeskkonna keerukusega.

Kõigi nõukogu liikmete tasustamine toimub samade põhimõtete alusel, kuna erikohtlemine ei ole põhjendatud olukorras, kus nõukogu liikmete vastutus on solidaarne. Nõukogu liikmetele tulemustasu ega lahkumishüvitist ei maksta.

3.4.6. Nõukogu komiteed

Nõukogu komiteede moodustamine nõuandvate organitena võib oluliselt tõsta suuremate äriühingute nõukogude tõhusust, tugevdades nende pädevust konkreetsetes valdkondades, nt auditi, tasustamise, strateegia, eetika, riskide, jätkusuutlikkuse ja hangete valdkonnas. Spetsiifiliste komiteede moodustamine sõltub äriühingu suuruselt, struktuurist, keerukusest ja riskiprofiilist, on kooskõlas erasektori tavadega ning võimaldab kaasata sõltumatuid pädevaid kitsama valdkonna eksperte. Heaks tavaks on, et enamus komitee liikmetest on sõltumatud ja komitee tööd ei juhi nõukogu esimees vaid nõukogu sõltumatu liige. Ka nõukogu komiteede moodustamisel arvestatakse soolise tasakaalu eesmärgiga.

Nõukogu määratleb komitee ülesanded, volitused, töökorra ja koosseisu ning avalikustab need. Komiteede moodustamine peab suurendama nõukogu tõhusust ega tohi vähendada nõukogu tunnetuslikku vastutust. Komitee koosolekute protokollid edastatakse nõukogu liikmetele teadmiseks.

Nõukogu komitee töös osalevatele nõukogu liikmetele makstava tasu suuruse otsustab üldkoosolek lähtudes nõukogu liikme põhitasu suurusest ja rahandusministri määrusega kehtestatud piirangutest. Nõukogu komitee ülejäänud liikmetele makstava tasu suuruse otsustab nõukogu.

3.4.6.1. Auditikomitee

Auditikomitee ülesandeks on nõukogu toetamine raamatupidamise, välisauditi, riskijuhtimise, sisekontrolli ja siseauditi, järelevalve teostamise ja eelarve koostamise valdkonnas ning äriühingu tegevuse seaduslikkuse osas. Sellest tulenevalt tagab nõukogu auditikomitees vähemalt finantsalase, siseauditi alase ja valdkonnapädevuse olemasolu.

Auditikomitee moodustamise kohustus laieneb suurematele äriühingutele, mille puhul on ületatud kolm näitajat neljast: (i) tulud 14 mln eurot, (ii) varad 7 mln eurot, (iii) töötajaid 200, (iv) nõukogu liikmeid 8. Väiksemate äriühingute puhul ei pruugi auditikomitee moodustamine olla otstarbekas, kuid osaluse valitsejal on õigus sätestada auditikomitee moodustamise kohustus äriühingu põhikirjas. Auditikomitee moodustamisel lähtutakse audiitortegevuse seadusest.

3.5. Juhatus

Juhatus peamine ülesanne on äriühingu igapäevane juhtimine, kompetentsidelt ja isikuomadustelt sobiva töötajaskonna värbamine, nende tegevuse eesmärgistamine ning järelevalve. Juhatus viib ellu äriühingu strateegiat ning juhib äriühingut kooskõlas seaduste, põhikirja, omaniku ootuste ja riigi osaluspoliitika põhimõtetega.

Värbamisotsuste tegemisel arvestavad nõukogu ja juhatus eesmärgiga tagada sooline tasakaal ning ealine ja kogemuslik mitmekesisus ka riigi äriühingute juhatustes ja tegevjuhkonnas ning siduda seeläbi mitmekesisus ja diskrimineerimise vältimine ettevõtete väärtustega. Juhatus liikmete värbamisel tasakaalustab nõukogu juhatuse liikmete kogemust ja rotatsiooni ning minimeerib võimalike huvide konfliktide riski. Nõukogu hindab ka juhatuse liikmete vastutuskindlustuse olemasolu vajalikkust.

3.5.1. Juhatusesse koosseis ja ametiaeg

Juhatus liikmete arv peab olema piisavalt suur, et tagada meeskonna töövõime ja mitmekesisus, kuid samas piisavalt väike, et tagada efektiivne töökorraldus. Üldjuhul kuulub juhatusse 2-3 liiget ning juhatuse liikme ametiaeg on kuni 5 aastat. Juhatusesse koosseisu suuruse ning juhatuses vajalikud kompetentsid otsustab nõukogu eelkõige lähtuvalt äriühingu strateegiast, arengufaasist, ärimahtudest ja vajadusest tagada äriühingu igapäevase juhtimise jätkusuutlikkus.

Nõukogu peab regulaarselt hindama äriühingu hetkeolukorrast ja arenguplaanidest tulenevaid vajadusi juhtimise korraldamisel ning muuhulgas hindama juhatuse liikmete sisulist sobivust ja vastavust tuvastatud kompetentsivajadustele. Pikaajalise juhatuse liikme korral on vaja täiendavalt kaaluda, kas muudatuste tegemine juhatuses võib olla vajalik värskema pilgu ja uute ideede toomiseks või juhtide kinnistumisest tuleneva riskide (korruptsioonirisk, rutiinsed käitumismustrid) kuhjumise vältimiseks.

Kui äriühingu juhatuses on mitu liiget, siis välditakse nende ametiaegade samaaegset lõppemist. Tegevuste jätkuvuse ja juhtimise üleandmise sujuvuse kindlustamiseks ei toimu juhatuse liikmete vahetumine korraga ning võimalusel tagatakse ametiaegade kattumine vähemalt ühe aasta ulatuses.

Juhatus liikmete valimisel eelistatakse avalikku konkursi ja reeglina ei valita juhatuse liikmeid ametisse rohkem kui kaheks ametiajaks. Nõukogul on kohustus igakordselt kaaluda juhatuse liikme sobivust oma ametikohale ning vastavust äriühingule seatud eesmärkidele. Juhatus liikme valimisel arvestab nõukogu ka juhatuse esimehe seisukohtadega, et tagada juhatuse kui meeskonna töövõime.

3.5.2. Juhatus liikmete tasustamine

Juhatus liikmete tasustamispoliitika peab olema suunatud äriühingu pikaajaliste eesmärkide saavutamisele ning aitama värvata ja motiveerida eesmärkide saavutamiseks sobilikke inimesi.

Juhatuse liikmete tasupaketi hulka kuuluvad kõik juhatuse liikme lepingu alusel makstavad tasud (sh põhitasu, tulemustasu, lahkumishüvitis jms) ning juhatuse liikmele võimaldatavad muud hüved. Juhatuse liikmetele ei maksta reeglina äriühingu käibest või kasumist sõltuvaid muutuvtasusid, kuid eesmärkide täitmise ja ületamise eest võib juhatuse liikmele maksta tulemustasu. Juhatuse liikmetele igal majandusaastal makstud põhitasu ja muud tasud avalikustatakse nõukogu tegevuse ülevaates.

3.5.2.1. Põhitasu

Nõukogu määrab juhatuse liikmetele tasu, mis on konkurentsivõimeline ja piisav pädevate juhatuse liikmete leidmiseks ja motiveerimiseks, kuid on samas kehtestatud vastutustundliku ja jätkusuutlikuna ega ületa turutingimusi. Nendest põhimõtetest lähtumine ja tasude avalikustamine toetab hea juhtimiskultuuri arengut.

3.5.2.2. Tulemustasu

Tulemustasu maksmise aluseks on konkreetsed, kohased, ambitsioonikad ja selgelt formuleeritud eesmärgid ja objektiivsed kriteeriumid. Tulemusmõõdikud lepivad kokku hiljemalt majandusaasta alguses, need peaksid olema seotud äriühingu strateegia oluliste aspektidega, põhinema kvaliteetsel andmel ning toetama pikaajalist ja jätkusuutlikku vaadet. Kuigi teatud juhtudel võivad olla kohased kvalitatiivsed mõõdikud, peavad need usaldusväärsus tagamiseks olema mõõdetavad ja läbipaistvad.

Tulemustasu ülempiiriks on juhatuse liikmele eelmise majandusaasta jooksul makstud neljakordne keskmine kuutasu ning see eeldab erakordsete tulemuste saavutamist. Keskmise kuutasu arvutamisel lähtutakse juhatuse liikmele aasta jooksul makstud põhitasust ning ei arvestata tulemustasusid ega muid lisatasusid. Selguse huvides fikseeritakse nõukogu otsuses juhatuse liikmele makstava tulemustasu konkreetne summa. Pikaajalisemate eesmärkide seadmise soodustamiseks võib tulemustasu väljamaksmist ka ajatada ning luua pikaajalisi motivatsioonisüsteeme.

Põhjalikult kaalutletud otsus juhatuse tulemustasustamiseks langetatakse pärast aastaaruande heaks kiitmist nõukogu poolt ja juhatusele seatud eesmärkide täitmise hindamist, arvestades iga juhatuse liikme individuaalset panust.

3.5.2.3. Lahkumishüvitis ja konkurentsikeeld

Juhatuse liikmele ei laiene töölepinguseadusest tulenevad sotsiaalsed garantiid ning nõukogu võib juhatuse liikme igal ajal juhatusest tagasi kutsuda. Kui juhatuse liige kutsutakse ilma mõjuva põhjuseta tagasi nõukogu algatusel enne tema volituste tähtaja möödumist, siis võib juhatuse liikmele maksta lahkumishüvitist, mille suuruse ülempiiriks on juhatuse liikme tagasikutsumise ajal kehtiv kolmekordne kuutasu. Juhatuse liikme lepingu tähtaegsel lõppemisel lahkumishüvitist ei maksta.

Juhatuse liikme lepingu lõppemisel kaalub nõukogu väljateenitud tulemustasu maksmise ja põhjendatud konkurentsikeelu kehtestamise vajadust. Üldjuhul ei ole konkurentsikeeld pikem kui kuus kuud ning selle vältel endisele juhatuse liikmele makstav igakuine tasu ei ületa juhatuse liikme lepingus sätestatud kuutasu suurust.

4. ÄRIÜHINGU JÄTKUSUUTLIKKUS JA LÄBIPAISTVUS

Riigi äriühingud tegutsevad läbipaistvalt, ausalt ja vastutustundlikult ning järgivad börsiettevõtetele samaväärseid reegleid teabe avalikustamise, finantsaruandluse ja auditeerimise valdkonnas eesmärgiga tagada tõhus avalik kontroll. Läbipaistvus tugevdab äriühingute nõukogu ja juhatuse vastutust ning võimaldab riigil tegutseda teadliku omanikuna.

Äriühingute aruandlus- ja avalikustamishoovuste kehtestamisel pööratakse tähelepanu äriühingu suurusele. Kõrgeimad läbipaistvuse standardid kehtivad suurtele ja peamiselt avaliku huvi eesmärkidest kantud äriühingutele, eriti juhul, kui neil on ka oluline mõju riigieelarvele, riigi riskidele või globaalsele turule.

Riigi eesmärgiks riigi osaluste valitsemisel on omaniku ootustega seotud eesmärkide täitmine, tagades seejuures äriühingute kasumlikkuse ja pikaajalise jätkusuutlikkuse. Äriühingute eesmärkide, tegevuse ja tulemuste avalikustamine suurendab juhtimise läbipaistvust ning kaasab lisaks nõukogu ja omaniku poolt teostatavale järelevalvele ka avaliku kontrolli ja tähelepanu, mis toimib täiendava motivaatorina suurema efektiivsuse saavutamisel.

Kõige kõrgemad ootused kehtivad suurematele äriühingutele, millel on auditikomitee moodustamise kohustus – neile laieneb aruandluse ja jooksva teabe avalikustamise kohustus, mis sarnaneb börsil kehtivate teabe avalikustamise reeglitega. Suuremad riigi äriühingud on oma läbipaistvuse ning sõnumite selguse ja professionaalsuse poolest kõigile teistele eeskujuks.

4.1. Hea ühingujuhtimine

Lisaks äriseadustikule ja riigivaraseadusele lähtuvad riigi äriühingud heast ühingujuhtimise tavast ning kirjeldavad selle järgimist ühingujuhtimise aruandena majandusaasta aruande koosseisus. Riigi ainuomandis olevad äriühingud arvestavad loomulikult oma eripäradega (nt aktsionäride üldkoosoleku korraldamine ühe aktsionäriaga aktsiaseltsi puhul) ning need erisused tuuakse välja ühingujuhtimise aruandes.

Hea ühingujuhtimise tava rakendamine muudab äriühingute juhtimise läbipaistvamaks ning annab juhatajatele, nõukogule ja üldkoosolekule käitumisjuhised, mis soodustavad äriühingu huvidest lähtuvat juhtimist ja omaniku eesmärkide saavutamist.

Kui riigi äriühingul on mitu omanikku, koheldakse kõiki omanikke võrdselt, kaasatakse neid otsustusprotsessidesse ning tagatakse neile üheaegne juurdepääs äriühingut puudutavale teabele, eelkõige finantsolukorra, tulemuslikkuse ja jätkusuutlikkuse kohta. Kui riik on suurim omanik, siis ei taotle ta eesmärke, mis ei ole äriühingu ega kõigi aktsionäride huvides.

4.2. Vastutustundlik ja jätkusuutlik ühingujuhtimine

Riigi äriühingud järgivad vastutustundliku ühingujuhtimise põhimõtteid, mis toetavad majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõtmelise loomuliku integreerimist äriühingu strateegiasse, juhtimisse ja igapäevategevusse. Vastutustundlik ettevõtja on usaldusväärne töödaja, koostööpartner ja tarnija, omab nulltolerantsi inimõiguste rikkumiste, korruptsiooni ja altkäemaksu suhtes ning järgib rahvusvahelisi sanktsioone. See tähendab ka ärisuhete vältimist Vene Föderatsiooniga ja Valgevene riigi ja äriühingutega.

Vastutustundliku ettevõtja eesmärgiks on vältida või vähendada oma tegevusega kaasnevat negatiivset majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõju ehk jalajälge. Kuna kahjulike mõjude tõhus leevendamine aitab äriühingutel maksimeerida pikaajalist väärtust ühiskonnale, integreerivad äriühingud jätkusuutlikkuse kaalutlused ka oma riskijuhtimise ja sisekontrollisüsteemidesse. Omanikuna võib riik seada äriühingutele mh konkreetseid sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid eesmärke, mis toetavad riigi jätkusuutlikkuse tegevuskava, kuid nende eesmärkide saavutamiseks seotud kulud ja rahastamismehhanismid peaksid olema läbipaistvad.

Äriühingud avaldavad jätkusuutlikkuse küsimustega seotud olulist teavet poliitikate, tegevuste, riskide, eesmärkide ja tulemusnäitajate kohta kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud standarditega.

Jätkusuutlikkuse aruandlus ja teabe avalikustamine peavad vastama rahvusvaheliselt tunnustatud standarditele, tagades, et oluline teave oleks kergesti kättesaadav.

Riigi äriühingud annavad aru oma suhetest sidusrühmadega, sh töötajate, võlausaldajate, klientide, tarnijate ja mõjutatud kogukondadega. Oma äritegevuses ja tarneahelates rakendatakse läbivalt vastutustundliku äritegevuse standardeid, mis muuhulgas puudutavad inimõigusi, töösuhteid, keskkonda, korrupsioonivastast võitlust, tarbijate huve, teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni, konkurentsi ja maksustamist. Riik peab tagama, et riigiettevõtteid ei kasutataks poliitilise tegevuse rahastamiseks ning et nad järgiksid lobitööd puudutavaid regulatsioone.

4.3. Turutingimustes tegutsevad äriühingud

Riigi äriühingute regulatiivne raamistik annab neile majandustegevuses võrdsed võimalused ja tagab turul ausa konkurentsi. Riigi äriühingute suhted äripartneritega, sealhulgas riigi teiste äriühingutega, toimuvad turutingimustel ja põhinevad ärilistel kaalutlustel.

Konkurentsineutraalsuse tagamiseks ja turumoonutuste vältimiseks eristatakse äriühingu raamatupidamises valdkondlike eesmärkide (nt avaliku teenindamise kohustuse) täitmisega seotud kulud ja tulud muudest kuludest ja tuludest, et vältida turgu moonutavat ristsubsideerimist erinevat tüüpi tegevuste vahel. Samuti avalikustatakse valdkondlike eesmärkide saavutamise rahastamismudel ning välditakse hüvitiste kasutamist muu majandustegevuse rahastamiseks ja teiste majandusüksuste ristsubsideerimiseks.

Valdkondlike eesmärkide saavutamise eest makstav hüvitis peab olema piisav ja õiglane, vältimaks nii üle- kui ka alakompenseerimist. Ülemäärane hüvitis võib viia äriühingu efektiivsuse vähenemiseni ning teisalt kanduda üle nende konkurentsipõhisele majandustegevusele ja moonutada turgu. Ebapiisav hüvitis võib aga seada ohtu äriühingu elujõulisuse ja asetada selle konkurentidega võrreldes ebasoodsasse olukorda või takistada toimiva konkurentsipõhise turu teket. Seetõttu on oluline tagada valdkondlike eesmärkide saavutamise seotud netokulude selge eristamine, avalikustamine ja võimalusel hüvitamine regulatiivsete ja/või lepinguliste mehhanismide kaudu.

Reeglina ei kasutata riigi äriühinguid teiste äriettevõtete toetamiseks (sh riigiabi andmiseks) ning riigi äriühingud ei saa ega anna ebavõrdseid eeliseid, näiteks soodsaid laene, laenu tagatise ja kapitali-investeeringuid, samuti mitterahalisi toetusi või turutingimustest soodsamat ligipääsu nt energiale, kinnisvarale, infotehnoloogiale, taristule või teaberessurssidele.

Riigi äriühingud ei ole riigihangetel pakkuja või hankijana osaledes eelistatud seisus, menetlused on avatud ja õiglased ning ka riigihangete seaduses sätestatud erivõimaluste kasutamisel välditakse põhjendamatu eelise loomist. Otselepingu alusel ostetakse riigi äriühingult teenust või toodet vaid olukorras, kus turg ei toimi (puudub arvestatav nõudlus ja pakkumine) või eksisteerib mõni spetsiifiline valdkondlik eesmärk.

4.4. Finantsaruandluse ja muu teabe avalikustamine

Finantsaruandluse avalikustamise kohustus loob võimaluse regulaarse ülevaate saamiseks äriühingute tegevusest, ohtudest ja võimalustest ning finants- ja tegevuseesmärkide saavutamise hetkeseisust.

Riigi äriühingud avalikustavad oma veebilehel kvartaalsed vahearuanded, üldkoosoleku poolt kinnitatud majandusaasta aruande ning nõukogu tegevuse ülevaate. Aastaruandes antakse muuhulgas ülevaade äriühingu tegevust mõjutanud olulistest asjaoludest, muudatustest ärimudelid, strateegias, organisatsioonis ja turuolukorras, riskidest ja riskijuhtimisest ning äriühingule seatud tegevus- ja finantseesmärkide saavutamisest. Nõukogu tegevuse ülevaade sisaldab nõukogu hinnangut juhatuse poolt koostatud majandusaasta aruandele, omaniku ootuste täitmisele ja

sisekontrollisüsteemi toimivusele. Lisaks annab nõukogu ülevaate äriühingu tegevuse planeerimisest, juhtimise korraldamisest ja järelevalve teostamisest, samuti äriühingus läbi viidud siseaudititest, nõukogu koosolekute olulisematest teemadest ja juhtorganite liikmete tasustamisest.

Lisaks finantsaruandlusele avalikustavad äriühingud oma veebilehel olulise juhtimist ja juhtimisstruktuuri puudutava teabe, sh juhatuse ja nõukogu liikmete nimed ja neile määratud tasud, üldkoosoleku otsused ja muu olulise teabe. Kõik perioodiliselt avalikustatavad dokumendid avalikustatakse lihtsalt leitavana ning teavet hoitakse kättesaadavana vähemalt viie aasta jooksul.

Koos majandusaasta aruandega avalikustatakse ühingujuhtimise aruanne ning kirjeldatakse vastutustundliku ja jätkusuutliku ühingujuhtimise põhimõtete rakendamist (keskkonnahoid, sidusrühmad, töösuhted, ressursikasutus, ärieetika, rahapesu ja korruptsiooni vältimine, maksukäitumine jpm). Nendele valdkondadele tuleb nõukogus tähelepanu pöörata, vastavaid riske juhtida ja aruandluse abil järelevalvet teostada.

4.5. Sisekontrollisüsteem

Nõukogu tagab äriühingus sisekontrollisüsteemi olemasolu, mille eesmärgiks on äriühingu majanduslikult otstarbekas, õigusaktidele ja sisekorrale vastav, ressursse säästev, eetiline ja korruptsiooni ennetav tegevus. Sisekontrollisüsteemi tõhus toimimine jääb nõukogu kollektiivseks vastutuseks ka juhul, kui nõukogu saab tuge auditikomiteelt või riskikomiteelt. Tõhusa sisekontrollisüsteemi eelduseks on selged eesmärgid ning toimiv riskianalüüsi (riskide tuvastamise ja hindamise) protsess.

4.5.1. Riskijuhtimine

Nõukogu ülesandeks on äriühingus toimiva ja ajakohastatud riskijuhtimissüsteemi olemasolu tagamine. Riskijuhtimissüsteem kujutab endast sisekontrolli, eetika- ja vastavusprogrammide või meetmete kogumit äriühingu ja tema tütarühingute tegevus- ja finantseesmärkide saavutamise ning ärivõimaluste kasutamise seotud oluliste riskide tuvastamiseks, maandamiseks ja seiramiseks, samuti riskide realiseerumisega kaasneva võimaliku mõju leevendamiseks.

Riigi äriühingutel peavad olema sõnastatud riskijuhtimise põhimõtted, mida regulaarselt uuendatakse ning mille kohta nõukogu tegevuse ülevaates omanikule aru antakse. Nõukogu määratleb äriühingu riskiprofilli, sh riskivalmiduse ja riskitaluvuse.

Kõik olulised riskid ja nende maandamiseks võetud meetmed avalikustatakse. Selliste oluliste riskide hulka võivad kuuluda näiteks majandusharu või geograafilise piirkonnaga seotud riskid, sõltuvus kaupadest ja tarneahelatest, intressimäära ja valuutarisk, äritegevuse riskid, sealhulgas inimõiguste ja korruptsioonirisk, digiturvalisuse ja muud tehnoloogiaga seotud riskid, maksuriskid, jätkusuutlikkuse riskid jpm.

4.5.2. Siseaudiitor

Nõukogu ülesandeks on tagada, et äriühingutes, mille puhul on ületatud kaks näitajat kolmest: (i) tulud 6 mln eurot, (ii) varad 3 mln eurot, (iii) töötajaid 75 – moodustatakse siseauditi üksus või siseaudiitori ametikoht või ostetakse vastavat teenust sisse, et tagada siseauditi funktsiooni nõuetekohaseks täitmiseks vajalik professionaalsus ja sõltumatus. Siseaudiitori ametikoha loomisest või siseaudiitori teenuse sisse ostmisest võib loobuda vaid siis, kui äriühingul ei ole auditikomiteed, osaluse valitseja on sellega nõus ja kasutab esmavajalike siseauditite läbiviimiseks enda poolt juhitava ministeeriumi siseauditi üksust. Kui siseaudiitori olemasolu ei ole nõutav seadusega, on osaluse valitsejal siiski õigus sätestada siseaudiitori olemasolu kohustus äriühingu põhikirjas.

Siseaudiitor hindab äriühingu üldjuhtimist, riskijuhtimist ja sisekontrollimeetmeid ning tegevuste vastavust regulatsioonidele ja kordadele. Sõltumatus tagamiseks allub siseaudiitor otse nõukogule ja auditikomiteele ning pakub neile tuge äriühingu tegevuse igakülgsele järelevalvel. Siseaudiitoril on piiramatult juurdepääs äriühingu dokumentidele, nõukogule ja auditikomiteele ning siseauditi olulistest leidudest teavitatakse nõukogu ja auditikomiteed. Siseauditi funktsiooni eesmärgid, rollid ja vastutused ning protseduurid määratleb äriühingu nõukogu siseauditi põhimääruses. Siseauditi tööplaani kinnitab nõukogu.

Osalise valitsejal on õigus tutvuda kõigi siseauditite tulemustega.

4.6. Välisaudiitori valimine ja rotatsioon

Finantsaruandluse usaldusväärsuse ja läbipaistvuse tagamiseks on riigi äriühingute raamatupidamise aastaaruannete auditeerimine kohustuslik. Välisaudiitori valib üldkoosolek, lähtudes juhatuse või auditikomitee poolt tehtud ja nõukogu poolt heaks kiidetud ettepanekust. Ettepaneku aluseks on hanketulemused või hinnapakkumuste küsimise tulemusel laekunud pakkumused.

Riigi äriühingu välisaudiitor peab omama kutsepädevust ning varasemat sarnase suurusega äriühingute ja avaliku sektori äriühingute auditeerimise kogemust. Auditikomitee moodustamise kohustusega äriühingute audiitoriks sobivad üldjuhul vaid audiitorettevõtjad, kelle audiitorteenuste kvaliteedile on audiitortevõtte järelevalvenõukogu poolt riikliku järelevalve raames teostatud audiitorettevõtja kvaliteedikontrolli tulemuste põhjal antud roheline või kollane hinnang.

Sõltumatu välisaudiitor hindab finantsaruandlusega seotud riske ja nende maandamiseks rakendatud sisekontrollimeetmeid ning esitab vandeaudiitori aruandes arvamuse selle kohta, kas äriühingu finantsaruanded kajastavad kõigis olulistel aspektidel õiglaselt äriühingu finantsseisundit ja finantstulemusi kooskõlas kohaldatava finantsarvestuse raamistikuga.

Riigi äriühingu nõukogu (või olemasolul auditikomitee) kuulab enne majandusaasta aruande heakskiitmist ja üldkoosolekule esitamist ära aastaaruannet auditeerinud vandeaudiitori. Eesmärgiga tagada omanikule võimalus audiitoriga regulaarselt kohtuda ning finantsaruannete auditeerimise kohta lisainfot saada, osaleb audiitor ka riigi äriühingu aktsionäride korralisel üldkoosolekul.

Riigi äriühingutes tagatakse audiitori rotatsiooni põhimõtte järgimine ning juhtivaudiitoriks ei valita vandeaudiitorit, kes on auditeerinud äriühingut eelmisel viiel järjestikusel majandusaastal. Vähemalt iga kümne aasta järel seatakse audiitorteenuse hankedokumentide ettevalmistamisel eesmärgiks ka audiitorbüroo vahetamine.

4.7. Teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus

Riigi äriühingud panustavad oma tegevusvaldkonnas teadus- ja arendustegevusse ning deklareerivad oma teadus- ja arendustegevuse investeringute mahud jätkusuutlikkuse ja vastutustundliku tegevuse aruandes. Üldjuhul on riigi äriühingute eesmärk suunata 2% kõigist hangetest ning 5% kõikide hangete rahalisest mahust innovaatiliste lahenduste hankimisele. Seada äriühingutele kohustus hinnata lähtuvalt enda tegutsemisvaldkonnast võimalusi panustada eespool nimetatud innovatsioonihangete eesmärkide saavutamisele.

4.8. Sponsorlus

Riigi äriühingud võivad toetusi maksta ja annetusi teha üksnes teadus- ja arendustegevuse eesmärgil oma tegevusvaldkonnas, kui see aitab kaasa äriühingu tegevus- ja finantseesmärkide saavutamisele ning põhikiri sisaldab toetuste maksmise korda. Toetuste ja annetuste summaarseks ülempiiriks kalendriaasta jooksul on 0,5 protsenti äriühingu kolme eelneva majandusaasta keskmisest konsolideeritud puhaskasumist. Info toetuste ja annetuste kohta tuleb avaldada äriühingu veebilehel.